

Kolektif Eylem Olarak Müzik: Tayfa Bandista'nın Eleştirel Pedagojisi Hakkında Bir Röportaj

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu

Bandista, kendi tabirleriyle Tayfa Bandista 2006 yılında başlıyor; devrimci mücadeleye ve devrimci müziğe çeşitli müzik türleri içeren bir müzikal harman sunmak üzere yola çıkıyorlar. Şimdiye dek çok sayıda albüm ortaya koydular. Bandista'yı Haydi Barikata, Özgürlüğe Manuş, Benim Annem Cumartesi gibi çok bilinen şarkılarının yanında kadın özgürleşme mücadelesinde önemli bir yer edinen Olur/Olmaz, prekarya için söyledikleri İşsiz Marşı, Ermeni Soykırımı'nı hatırlatan ve 'Bir hikâye anlatacaksak eğer bu 1915'ten başlamalı' dedikleri İnkârın Şarkısı, idam edilen anarşist devrimciler Sacco ve Vanzetti'ye selam verdikleri Selam Size ve daha birçok şarkısıyla tanıyoruz, seviyoruz.

Eleştirel Pedagoji Dergisi'nde bir müzik grubu ile röportajın yer alması ilk anda alakasız gelebilir fakat bize göre kültürel bir etkileşim alanı olarak müzik aynı zamanda bir öğrenme süreci ve ilişkisi. Bu süreç ve ilişki sadece müziği üretenlerin kendi aralarında gerçekleşmiyor, ona dinleyici olarak katılanlar da bunun bir parçası. Buradan bakıldığında müziğin, onu üreten veya dinleyen herkesin içinde bir şeyler öğrendiği bir etkileşim alanı olması daha açık görülebilir. Bu alandaki etkileşimin ve öğrenmelerin niteliğini de, doğal olarak, müziği üretenlerin tercihleri şekillendiriyor; nihayetinde bu öğrenmeler tahakküme dayalı olarak da, eşitlikçi ve özgürlükçü bir pers-

BANDİSTA

pektifle de inşa edilebilir. Eleştirel pedagoji, sadece okullarda değil yaşamın her anında ve alanında müzikle (veya müzik içinde) öğrendiklerimizin nasıl eşitlikçi ve özgürlükçü olabileceğini kendisine sorun ediniyor ve bu yüzden de dergimizde, bütün kültür ve sanat alanlarında olduğu gibi müzikte de dönüştürücü, özneleştiren, özgürleştiren bir pedagojik ilişkinin imkânlarını araştırmayı önemsiyoruz. Hem kültür ve sanatın bu pedagojik niteliği hem de Bandista'nın şarkı sözlerinden politik duruşuna, sanatsal seçimlerinden kolektivizmine kadarki geniş zeminde eleştirel bakış ile bolca kesişim noktası bulunması bu röportajın çıkış noktası oldu.

Başka bir deyişle, okuyacağınız röportaj, Tayfa Bandista'nın müziğindeki eleştirel pedagojiyi anlamayı amaçlıyor. İyi okumalar.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Merhaba. Öncelikle bu görüşme için memnuniyetimizi ifade edelim. Teklifimizi kabul etmeniz bizi sevindirdi. İsterseniz 'Tayfa' kelimesi ile başlayalım. Kendinize "grup" değil de "tayfa" mı diyorsunuz? Böyle açıklanabilir mi bu? Eleştirel pedagoji literatüründe Freire üretken kavramlardan bahseder; üzerinde dönüştürücü bir tartışma, bir diyalog sürdürme olanağı tanıyan kavramlar diyebiliriz bunlara. Kendinize "tayfa" demeniz bize ne düşündürmeli? İlk bakışta ekip, grup, komünite gibi pek çok tabirin yanında bu 'tayfa' tabiri oldukça sıcak. Yolculuk çağrışımı da kuvvetli geliyor kulağa. Siz nasıl tarif ediyorsunuz 'tayfa'yı?

Bandista: merhaba, biz de röportaj teklifi için teşekkür ederek başlayalım.

evet, "grup" değil de "tayfa" kelimesini kullanıyor olmamız bilinçli bir tercih.

"tayfa" kelimesini tekrar tekrar mümkün olan bir birliktelik olarak düşünebiliriz. sürekli aynı kalan bir yapıdan ziyade, eylemin gerekliliklerine göre şekil alan bir koordinasyon hâli. öyle zamanlar oluyor ki bir gitar, bir bas, iki kişi çalışıyoruz; öyle zamanlar oluyor ki on kişi sahneye çıkıyoruz. bir konserde, bir eylemde yer alan bir başkasında olmayabiliyor.

yani "tayfa", bir eylemliliğin etrafında bir araya gelmenin ifadesi olarak okunabilir. yalnızca şarkıları söyleyip enstrümanları çalanlardan da ibaret değil; daha geniş bir toplamın, birlikte hareket edenlerin ifadesi. yazı-çizi, tasarım, kayıt, organizasyon vb. gibi başka işlerde aktif olan arkadaşlarımız da tayfanın içerisinde. kendimizi bir müzik grubu değil de kolektif olarak tanımlamamızın sebebi de buralardan geliyor, ki kolektif tanımı bile belli zeminlerde tartışmaya açtığımız bir ifade.

tayfa, sürekli aynı kişilerden oluşmaz. her seferinde değişebilir. önemli olan kişilerin kim olduğu değil, o an hep beraber neyi var ettikleridir. kimin mikrofonu tuttuğu, kimin arabayı sürdüğü ya da kimin lojistiği organize ettiği eşdeğer öneme

sahiptir. tayfa, o an için bandista işini yapanların toplamıdır. bandista işi diyoruz çünkü bandista'yı bir isim, sıfat değil bir fiil, bir eylem gibi kavriyoruz.

bu bağlamda bandista'yı bir eylem bandosu olarak ele aldığımızda bandista'yı yapma hâli de tıpkı sokakta olduğu gibi ritmini tuttuğumuz bir yürüyüş, yolda olma hâli olarak kavranabilir. bir yönümüz var; bu yöne doğru yürüyüşümüzün ritmini tutacak enstrümanlar var elimizde. dolayısıyla evet, tayfa kelimesinde bir yolculuk, hareket çağrışımı var.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Şarkılarınızda “özgürlük” önemli temalardan biri. Müziğin özgürleşme mücadelesi ile bağını nasıl görüyorsunuz?

Bandista: müziğin, özgürleşme mücadelesi ile bağı direnişler tarihi kadar eskidir herhalde. mücadele dediğimiz biraz da ortak hissin örgütlenmesi ise, müzik doğrudan bunu örgütleyen, dilini ve duygusunu kuran araçlardan biri olabiliyor. dünyanın farklı coğrafya ve zamanlarındaki direnişler arasında, başka meydanlarda, başka dillerde söylenen şarkılarla kurulan bir ortaklaşma mümkündür; bunu hatırlatıyor. bu ortaklaşma, aynı zamanda bir hafıza tutma, kuşaklar arası aktarım işlevi görüyor.

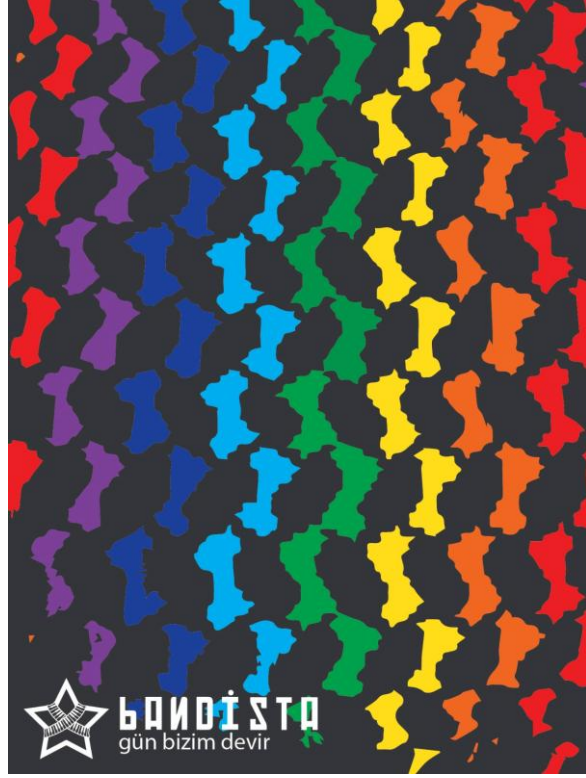

bir diğer tarafta karşı hegemonya oluşturma mücadelesi var. hakim kültürün karşısına muhalif kültür biçimleri koyabilmenin yolu, müziğin de özgürleşmesinden geçiyor. tam burada kültür endüstrisiyle aktif bir kavga var ve üretim biçimleri, dağıtım kanalları bu kavganın parçası. buradaki tutumumuzu şu şekilde açabiliriz:

“bütün kayıtlarımızı, fikri mülkiyet tartışmalarında takındığımız tutumun bir karşılığı olarak, copyleft ilkesiyle yayınlamaktayız. bu ilke, yazılım dünyasında

yürüyen ve bütün fikri mülkiyet tartışmalarında aktif bir tavidir. gelenekten aldığımızı sökmek ve kendi yorumumuzla, bugünden yeniden takarak yeniden anonime bırakma tutumunu takınırız. buna göre, üretimimizin kopyalanması, dağıtılması ve özgür bir dünya için bozulması, sökülüp yeniden takılması serbest ve gereklidir.

bu tavrımız, kültür endüstrisi içinde sıklıkla 'feragat' olarak adlandırılrsa da, bu salt mekanik bir feragatten ibaret değildir. derdimiz, içinde yaşadığımız kapitalist üretim, dolaşım, tüketim ve yeniden üretim süreçlerine bir direniş hattı kurmaktır." müziğin özgürleşmesinin yolunun da bu direniş hattından geçtiği savunusundayız.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Sıklıkla eylemlerde görüyoruz Bandista'yı. İşçi grevinde, gençlik şenliğinde, anmada... Eylem alanları tüm bileşenler açısından öğrenme alanları. Freire'nin öğretmen-öğrenci diye çağırdığı zeminde düşünürsek siz hem eylem alanına öğretiyor hem de oradan öğreniyorsunuz? Bu bağlamda sorarsak, Bandista kendi müzik eyleminde ne öğretiyor, bu eylemden ne öğreniyor?

Bandista: hiyerarşik bir bilgi aktarımı sürecinin bir tarafı değiliz, tek taraflı bir öğretmenlik, bir yere bilinç taşıma gibi iddialarımız yok. freire'nin öğretmen-öğrenci diye tarif ettiği anlamda bilginin ortak bir üretim sonucu olması ise yaşadığımız karşılaşmalara dair üzerine düşünülebilecek bir zemin kuruyor. öncelikle şunu açıkça ifade etmek gerekir; katıldığımız herhangi bir eyleme müzisyen olarak değil eylemci olarak katılıyoruz. dolayısıyla eylemin biçimi, örgütlenişi, sözü bizim de gündemimiz. bu bir kenara, bandista müzikal bir eylem formu ve bunun birtakım fiziksel koşulları var; enstrüman gibi, ses sistemi gibi gereklilikleri var. eylem alanlarında yaşadığımız karşılaşmalar, müzikal eylemin fiziksel sınırlarını nasıl kurgulayacağımız, eylem mekanını nasıl daha etkili kullanacağımız sorularına dair bir öğrenme deneyimine yol açıyor hepimiz için. bu işin somut, teknik olan tarafı. diğer taraftan bir işçi grevine, öğrenci şenliğine, anmaya gittiğimizde örgütlenme biçimlerine, mücadeleye dair farklı ve benzer yerel dinamiklerle, iş yapma biçimleriyle hemhal oluyoruz; aynı karşılaşmayı gittiğimiz yerdeki insanlar da bizimle yaşıyor. birbirimizden öğreniyoruz.

yaptığımız hatalardan öğrendiğimiz anlar da oluyor. bunun kendi adımıza en sert örneğini geçtiğimiz senenin mayıs ayında odtü devrim sahnesinde yaşadık. tam da bu soruyla ilişkili; çünkü eylem alanında öğretmen-öğrenci olarak tarif edilen anlamda var olmakla, hiyerarşik bir bilgi aktarımı işletmenin eylemin kendisine etkisi arasındaki farkları görmek adına iyi bir tartışma zemini olabilir. sahnemiz sırasında, “özgürlük” şarkımızın serbest tirat bölümünde kurmak istediğimiz biçimin dışına çıkan, gerilim yaratan bir an yaşandı. bu durum, kolektif olarak alınmış bir kararla değil; o günkü sahnenin vokali olan arkadaşımızın bireysel inisiyatifiyle, o an içinde, spontan biçimde gelişti. kitlenin bir kısmıyla saflaşmaya, kavga etmeye yönelen bu müdahale, inşa etmek istediğimiz durumun tam aksini yarattı. her bandista performansı, yeni karşılaşmalar ve çarpışmalar yaratma niyetinde durumcu bir deneyken; sözümüzü şarkılarımızla söylemek ve ardımızda o sözü bırakmak varken geriye söylemek istediği sözün de üstünü kapatan, kitleyi taraflaşmaya çağıran hal kaldı.

kurgulanan eylemin birçok anlamda ne kadar kırılğan olduğunu gördük. bireysel inisiyatif alabilme cüreti bağlamına göre çok işlevli olabileceği gibi, herhangi bir durumu kolektif inşadan çıkararak ve ona zarar veren bir şeye dönüşebiliyor tutarlı olmadığına. bizim yaşadığımız örnekte mikrofona bir otorite aracı olarak kullanılması en çok kaçındığımız sanatçı-seyirci ikiliğini ve hiyerarşiyi sahnede yeniden kurdu. eylem alanındaki herkesin katılımcı olduğu ortaklaşa bir an yaratma derdindeyken, siyaseten ortaya bir şey koymayan bir çatışma ürettik.

siyaset taraf olmayı, çatışmaları alenileştirmeyi, çarpışma yaratmayı gerektiriyor. bandista zaten şarkılar ve genel kurguyla çatışma üretmekten sakınmadan açıkça bir tarafın sözünü söylüyor. kaçındığımız şey bu değil, siyasal zeminlerimizi korumak* kaydıyla biçime ve yönetime, işlevselliğe dair bir tartışma yürütüyoruz.

çatışma üretip üretmemekten ziyade çatışmanın nasıl işlediği üzerine düşünüyoruz. eğer çatışma, gerçek bir karşılaşma yaratmak yerine tarafları alışıldık, bildik kalıplara geri sürüklüyorsa, orada karşılaşmanın dönüştürücü olma ihtimali boşa düşmüş demektir. yoksa bu deneyimde elbette tartışmaya muhtaç bir diğer meselemiz öyle ya da böyle soykırımdan bahsetmenin odtü devrim sahnesi gibi bir yerde dahi bu kadar refleksif bir gerilim üretmesi.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Bandista şarkılarındaki melodilerin bir bölümü toplumsal hafızada kayıtlı melodiler; Çav Bella,

Hiçbir Şeyin Şarkısı, İsyan, İlle De Rumba gibi şarkıların ezgilerini dünya devrimci şarkı geleneğinden bugüne ve buraya taşıyorsunuz. Yine bazı şarkılarda da melodi kolajları ya da çağrışımları var. Böylece kolayca hafızamıza da giriyor, beraber söylemeye olanak yaratıyor. Şarkıları bestelerken bu tarihsel melodik havuzdan nasıl faydalanıyorsunuz?

Bandista: tarihsel melodik havuzdan faydalanma; bir araştırma faaliyeti, bir nevi derleme, arşiv anlamları taşıyor. bu şarkıları araştırmak, bulmak ve biriktirmek; toplumsal hafızayı, koca direniş tarihini nostaljik, seyirlik, tozlu bir arşiv olarak değil, bugün sokakta, meydanda kullanabileceğimiz canlı birer araç olarak görmekle ve bu bağlamda dünya direniş tarihindeki şarkıların, ezgilerin, sözlerin alınıp, sökülüp bugünün ihtiyaçlarına göre yeniden kurgulanmasıyla ilgili. enternasyonel bir tavır da var burada.

bazen bir şarkı tamamen sökülüp bambaşka bir hâle getirilir, bazen sadece bir parçası yeni bir şeyin içine yerleştirilir, bazen de neredeyse olduğu gibi bırakıp sadece küçük dokunuşlarla bugüne taşınır. bir tür kolaj müziği.

şarkıların, ezgilerin, şiirlerin, söz öbeklerinin tanıdıklığı, söylediğiniz gibi, kolayca hafızamıza girerek beraber söylemeye olanak tanıyor. böylelikle yeni sözler veya bağlamlar daha hızlı yerini bulabiliyor.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Bandista'nın müziğinde ritmik yapı, eşlik akorları, şarkı formları, yani genel anlamda armonik yapıda karmaşık formlardan uzak durulduğunu görüyoruz. Bu anlamda müziğinize yalın bir müzik desek yanlış olur mu? Eğer doğruysa bu yalınlık bir tercih midir?

Bandista: şarkıların karmaşık olmaması kasıtlı bir tercih. şarkılar genellikle üç akordan oluşuyor ve enstrüman çalmaya çok yeni başlamış birisinin bile hızlıca öğrenip bir yerinden dahil olabileceği basitlikte bir formu var. aramızda tabii ki müzikle daha profesyonel anlamda uğraşmış, hayatını bundan kazanmış olan arkadaşlarımız da var ancak bandista işini yapanları bir araya getiren şey çok iyi müzisyenler olmak, çok yetenekli olmak değil. müziği komplike ve "kusursuz" olarak kurgulayacak zaman da yok çoğu zaman. uzmanlaşma peşinde değiliz. tam aksine sıradanlıktan yanayız. bu basitlik insanların daha hızlı dahil olabilmesinin, şarkıların yeniden çalınmasının ve çoğalmasının, birlikte eylemenin önünü açıyor.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Şarkılarınızda reggae ritmiyle, nağmeli bir klarnet doğaçlamasına, agresif vokallere ve nükteli nidalarla aynı anda hemhal oluyoruz. Bu bir aradalığı nasıl başarıyorsunuz?

Bandista: genel arayış ve eğilim bu yönde. bir önceki soruda değindiğimiz gibi, bir tür kolaj müziği yapıyoruz. bir taraftan çok sesli bir müzikal form peşindeyiz. herhangi bir sesin yahut enstrümanın baskın olmadığı, müziğin ortaklaşa, eşit bir biçimde kurgulanması bunun parçası.

bir taraftan bu birliktelik kendiliğinden var. maruz kaldığımız, denk geldiğimiz dünyanın çeşitli yerlerinden sesleri duyup kendi gerçekliğinde bir yer bulacak şekilde yeniden söylerken yukarıda da bahsettiğimiz beslenen havuzun çeşitliliği otomatik olarak bu durumu yaratıyor. belli bir müzik etrafında değil; yaralar, itirazlar, mukavemet hikayeleri etrafında buluşup hafızamıza işleyen sesleri bir araya getiriyoruz.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Bildiğimiz pek çok müzisyen ve müzik grubunun aksine, Bandista'da çalanlar isimleri ve fotoğraflarıyla öne çıkmıyor. Hatta grupta çalanlar kimlerdir diye merak edip kurcalasak bile sonuca ulaşmamız zor görünüyor. Gruptaki kişiler de zaman zaman değişebiliyor. Bir çeşit anonimlik oluşuyor. Burada oluşan anonimlikle neyi karşınıza alıyorsunuz ve nasıl bir yol açmaya çalışıyorsunuz?

Bandista: bandista'dan bahsederken tekil öznelerden değil, bir oluş hâlinde doğan kolektif öznenen bahsedebiliriz. "biz kimiz?"den ziyade "ne yapıyoruz?" doğru soru olabilir. bu nedenle bandista'da isimlerin ve yüzlerin değişmesi sürecin doğal bir parçasıdır, önemli olan eylemin sürekliliğidir.

bu anonimlik, neoliberalizmin bireyciliğine, kültür endüstrisinin grubu, kişileri pazarlanacak bir metaya dönüştürmesine karşı bir tavır. üretimlerin arkasında kişilerin toplumsallıktan, kültürden azade büyük yetenekleri, dehaları, tekil performansları yok. her bir ezginin, her bir sözün, her eylemin arkasında referans verilecek o kocaman kolektif bellek var. anlatılan hikâyeler, o hikâyeleri yaratan direnişler, o direnişlerin ezgileri de bizzat anonime ait. kültürden alınan kültüre geri vermek üzerine bir yaklaşım var. birileri gelir, birileri gider; yüzler, isimler değişir. mesele bandista'yı yapanların kimler olduğu değildir. örneğin uzun bir zamandır sahnede çalanlar arasında bandista'nın ilk yıllarından kimse yok. bizler bugün eylemi yapanlarız, dün başkalarıydı, yarın bir başkaları olur. yoksa

çalanların kim olduğunu bilmek büyük bir gizem değil; bir konserde, bir eylemde, sokakta karşılaşıldığında kendiliğinden bu diyaloglar ve tanışıklıklar kuruluyor.

daha önce bahsettiğimiz copyleft tartışmaları da bu sorunun yanıtına dair düşünürken iyi bir zemin ayrıca.

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Bandista konserleri neredeyse okul gibi. Akla önce ‘Olur Olmaz’ şarkısında orada bulunan tüm kadınların sahneye çağırılması, şarkıyı hep beraber söylemeleri geliyor. Orada herkes şarkıyı söylüyor, e tabi detone söyleyenler de oluyor, sözleri karıştıran da. Fakat siz daha başka bir yere dikkat çekmek istiyor gibisiniz, burayı açıklar mısınız?

Bandista: konserler bizim için sanatçı-seyirci ikiliği içerisinde şarkıların kusursuzca icra edildiği, büyük prodüksiyonların döndüğü yerler değil; bir karşılaşma alanı. bunu inşa eden de orada bir araya gelen insanların bütünü. dolayısıyla “olur olmaz”da sahneye çıkan kadınlar seyirci değil katılımcılar ve zaten kendilerine ait olan şarkıyı her nasıl eyliyorlarsa öyle eyliyorlar. şarkının detone olmadan, sözler karıştırılmadan söylenmesi, oradaki eylemin kendisinden daha önemli değil; zaten mesele de o değil. bir taraftan bu sorunun yanıtı, şarkıların basit formlarda olmasıyla da doğrudan ilişkili.

bu arada “olur olmaz”dan bahsediyorsak bandista değil bandsista*

Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu: Pedagoji üzerine konuşulurken bir de Bandista’nın kendi iç pedagojisine değinsek? Müzisyenler değişse de Bandista devam ediyor. Fakat aynı zamanda Bandista kültürünün aktarımı, müzikal tercihlerin aktarımı var. Bir de bunun yanında yeni üyelerin gruba katabilecekleri açık bir ortam yaratmak var. Buralarda durumlar nasıl?

Bandista: yeni insanların dahiliyetinden bahsederken “yeni üye” olarak katılacak müzisyenlerden değil; yapılacak bir sürü işin herhangi bir yerinden dahil olacak daha geniş bir insan toplamından bahsediyoruz. ortada eylem etrafında örgütlenilen bir durum var dolayısıyla devam edebilmenin yolu hareket etmek. hareket kendini örgütler.

kolektif içi aktarım ise, yapılandırılmış bir şeyden ziyade daha organik bir şekilde gerçekleşiyor. biraz işi yaparken öğrenmek, bir durumla karşılaşıldığında ona referans olabilecek geçmiş deneyimlere, tartışmalara dönmek... ayrıca ilişki kurmak adına elde somut çıktılar olarak şarkılar var.

şarkılar aynı zamanda bir çeşit tarihe not olarak okunabilir. hangi dönemin ürünleri, ne anlatıyor? hemen gezi sonrası “ki buradayız hâlâ!”, o hal değil “buhal”... mesela şarkılarda geçen isimler ne anlam ifade ediyor, nicola ve bart kim, özgürlük neden sen neredeyse değil oradaysan orada?

